

Türkiye'de Yabancıların Adli ve İdari Süreçleri Rehberi

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde turistik amaçla bulunan veya yerleşik olarak yaşayan yabancıların herhangi bir adli olaya karışması ya da haklarında bir suç iddiasının bulunması, hem adli (ceza hukuku) hem de idari (göç hukuku) mekanizmaları aynı anda harekete geçiren oldukça karmaşık bir süreci başlatır. Yabancı bir kişinin gözaltına alınması, telefon gibi iletişim araçlarına el konulması ve ardından tutuklanarak cezaevine gönderilmesi, yurtdışındaki veya Türkiye'deki aile üyeleriyle iletişimini tamamen kesebilir. Sürecin şeffaf yürütülememesi ve bilgi eksikliği, telafisi imkânsız hak kayıplarına yol açmaktadır. Bu yazı, suça karıştığı iddia edilen yabancıların aileleri ve yasal temsilcileri için yabancıların adli ve idari süreçleri konusunda bir yasal rehber ve kriz yönetimi yol haritası olarak hazırlanmıştır.

İlk Yakalanma ve Polis Gözaltısı Aşaması

Maddi ceza hukuku teoride herkes için eşit uygulansa da, pratik usul işlemleri yabancılar için yapısal ve dilsel engeller nedeniyle ciddi farklılıklar gösterir. Kolluk kuvvetleri (polis/jandarma) merkezlerinde, yargılama henüz başlamadan şüphelilere suçluymuş gibi muamele edilmesi sık rastlanan bir durumdur. Bu durum, yabancı üzerinde derin bir psikolojik baskı yaratır ve gözaltı aşamasında aile fertlerinin kişiyle doğrudan temas kurması veya görüşmesi hukuken mümkün değildir. Bu nedenle **yabancıların adli ve idari süreçleri** bağlamında süreci dışarıdan bir avukatın yönetmesi hayati önem taşır.

Gözaltı işlemlerinin başlamasıyla birlikte kolluk kuvvetleri şüphelinin pasaportuna, cep telefonuna ve tüm elektronik cihazlarına el koyar. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 147. maddesi, gözaltına alınan her bireyin vazgeçilemez haklarını güvence altına alır. Yabancılar için bu hakların uygulanması şu şekildedir:

- **Susma Hakkı:** CMK m. 147 ve Anayasa m. 38 uyarınca, hiç kimse kendisini veya yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya zorlanamaz. Yabancı kişi, kolluk veya savcılık sorgusunda mutlak surette susma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılması suçun kabulü anlamına gelmez ve aleyhe delil olarak kullanılamaz.
- **Müdafi (Avukat) Hakkı:** Gözaltındaki kişi, ilk ifadeden önce ve sorgu esnasında bir avukatla özel, kimsenin duymayacağı bir ortamda görüşme hakkına sahiptir. Özel avukat tutacak maddi gücü bulunmayan yabancılara, devlet tarafından ilgili Baro'dan ücretsiz bir avukat (CMK Avukatı) atanması zorunludur.
- **Tercüman Hakkı (CMK Madde 202):** Şüpheli, hakkındaki suçlamaları ve yasal haklarını tam olarak anlayacak düzeyde Türkçe bilmiyorsa, devlet tarafından tüm resmi işlemler ve ifade süreçleri için ücretsiz ve nitelikli bir tercüman görevlendirilmesi zorunludur. Tercüman olmadan alınan ifadeler usule aykırıdır.

- **Haber Verme ve Konsolosluk Bildirimi Hakkı:** Gözaltına alınan yabancının, durumunu bir yakınına veya belirlediği bir kişiye bildirmek amacıyla tek bir telefon görüşmesi yapma hakkı vardır. Ayrıca yabancının, kendi ülke konsolosluğuna haber verilmesini talep etme hakkı da mevcuttur ve bu hakkın kullanılması sürecin uluslararası takibi için kritik önemdedir.
- **Zorunlu Sağlık Kontrolü:** İşkence ve kötü muameleyi önleme amacı taşıyan bu güvence uyarınca, kişi nezarethaneye girmeden önce ve adliyeye sevk edilmeden hemen önce bağımsız bir devlet hastanesinde hekim muayenesinden geçirilir. Bu raporların eksiksiz ve doğru alınması, ileride doğabilecek hak ihlallerinin tespiti için elzemdir.

Adliyeye Sevk, Tutuklama Kararı ve Alternatif Tedbirler

Emniyetteki ifade işlemlerinin tamamlanmasının ardından yabancı kişi, Cumhuriyet Savcılığına sevk edilir. Savcılık ifadesinin ardından savcı, kişiyi serbest bırakabileceği gibi tutuklama istemiyle Sulh Ceza Hakimliğine de sevk edebilir.

Tutuklama Kararındaki "Yabancılık" Riski

Türk ceza yargılamasında tutuklama, en ağır koruma tedbiridir ve **yabancıların adli ve idari süreçleri** içerisinde büyük bir engel teşkil edebilir. Yabancı şüphelilerin Türkiye'de sabit bir ikametgahlarının bulunmaması, bağlarının zayıf olması ve ülkelerine geri dönme ihtimalleri, mahkemeler tarafından doğrudan "kaçma şüphesi" ve "delillere ulaşılama ihtimali" olarak değerlendirilir. Bu nedenle, yerleşik bir Türk vatandaşının serbest bırakılabileceği durumlarda, yabancılar hakkında tutuklama kararı verilmesi riski istatistiksel olarak çok daha yüksektir.

- **Mali Teminat:** Nadiren de olsa, hakimın takdirine bağlı olarak şüphelinin kaçmasını önlemek amacıyla devlet hesabına bir güvence bedeli yatırılması şart koşulabilir. Kişi kaçarsa bu paraya el konulur.

Cezaevi Süreci, Aile İletişimi ve Ziyaret Kuralları

Tutuklanan yabancı, yakalandığı ildeki kapalı ceza infaz kurumuna gönderilir. Büyük şehirlerde yabancı tutukluların sevk edildiğı cezaevleri genellikle belirlidir. Örneğın; İstanbul'da gözaltına alınıp tutuklanan erkek yabancılar çoğunlukla Maltepe 3 Nolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'na gönderilmektedir.

Katı Akrabalık Sınırlamaları ve Görüş İzinleri

Türk cezaevi mevzuatı, tutukluları ziyaret edebilecek kişileri birinci derece kan ve kayın hısımlarıyla kesin olarak sınırlandırmıştır. Otomatik olarak ziyaret hakkına sahip olan kişilerin listesi şunlardır:

- Anne, baba, eş (yalnızca resmi nikahlı eş; dini nikah veya evlilik dışı birliktelikler tanınmaz), çocuklar, kardeşler, büyükbaba, büyükanne, torunlar, amca, dayı, hala, teyze ve yeğenler.
- **Yabancı Ziyaretçiler İçin Kritik Belgeler:** Yabancı aile üyelerinin cezaevindeki yakınlarını ziyaret edebilmeleri için öncelikle mahkumla olan biyolojik veya yasal bağlarını kanıtlayan resmi sivil belgeleri (evlilik cüzdanı, doğum belgesi vb.) kendi ülkelerinden veya konsolosluklarından temin etmeleri gerekir.
- Bu belgelerin Apostil şerhli olması veya konsolosluk onayını müteakip Türkiye'de noter yeminli tercümesinin yapılması zorunludur.
- Belgelerle birlikte, cezaevinin bağlı olduğu adliyedeki Cumhuriyet Başsavcılığı İnfaz Yazı İşleri Müdürlüğü'nden resmi yazılı izin alınmalıdır.

"Üç Arkadaş" Yönetmeliğı İstisnası

Mahkumların, cezaevine ilk kabul edildikleri tarihten itibaren tam 60 gün içinde cezaevi idaresine resmi bir form ile akraba dışı olan en fazla üç kişinin (arkadaş, nişanlı vb.) isimlerini bildirme hakkı vardır. Bu 60 günlük hak düşürücü süre kaçırılırsa, listedeki kişilere kalıcı olarak ziyaret reddi verilir.

Telefon Görüşmesi ve Maddi Destek

Tutuklu yabancının ailesiyle telefon görüşmesi yapabilmesi için cezaevi idaresine şu belgelerin sunulması zorunludur:

- Akrabalık bağıını gösteren onaylı belge (Tercüme ve Apostilli).
- Görüşülecek telefon hattına ait operatör abonelik sözleşmesi (Hattın akrabaya ait olduğunu doğrulamak için).
- Kimlik veya pasaport fotokopisi.

Para Yatırma ve Eşya Teslimi: Tutuklunun cezaevi kantininden ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için, cezaevinin resmi IBAN hesabına, açıklama kısmına tutuklunun "Adı, Soyadı ve Yabancı Kimlik (99 ile başlayan) / Pasaport Numarası" yazılarak para yatırılmalıdır. Kıyafet ve eşya teslimi hafta içi 09:00 - 17:00 saatleri arasında cezaevi emanet birimine yapılır. Cezaevlerinde lacivert, turuncu renkli, üzerinde askeri veya siyasi yazı baskısı bulunan, lekeli veya ıslak kıyafetler kesinlikle içeri kabul edilmez.

Serbest Bırakılma Sonrası Sınır Dışı ve Geri Gönderme Merkezleri (GGM)

Yabancıların adli ve idari süreçleri ile ilgili en büyük hukuki yanlış, ceza mahkemesi veya savcılık tarafından serbest bırakılınca (veya beraat edince) sürecin tamamen bittiğinin sanılmasıdır. Türkiye'nin göç ve ceza mevzuatının "çift kulvarlı" yapısı gereği, adli makamlarca serbest bırakılan bir yabancı, kolluk kuvvetleri tarafından serbest bırakılmayarak derhal İl Göç İdaresi Müdürlüğü yetkililerine teslim edilir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 54. maddesi uyarınca, bir suç soruşturmasına veya kovuşturmasına karıştırılan yabancı hakkında "kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturduğu" gerekçesiyle otomatik olarak idari sınır dışı etme (deport) süreci başlatılır. Dosyanın ceza hukuku boyutu ne olursa olsun, idari makamlar usulen sınır dışı kararı alma ve kişiyi sınır dışı işlemi tamamlanana kadar Geri Gönderme Merkezi'nde (GGM) idari gözetiminde tutma eğilimindedir. GGM'lerdeki ağır bürokratik işlemler, konsolosluk yazışmaları ve seyahat belgesi tedarik süreçleri nedeniyle yabancılar, adli olarak serbest kalsalar dahi 6 ay boyunca bu merkezlerde tutulabilmektedir. Sınır dışı etme ve idari gözetim kararlarına karşı İdare Mahkemelerine ve Sulh Ceza Hakimliklerine yasal süreleri içinde yürütmeyi durdurma talepli davalar açılmalıdır.

Konsolosluk Yardımının Kapsamı ve Sınırları

Uluslararası hukukta ve aileler arasında, yabancının vatandaşı olduğu ülke büyükelçiliğinin veya konsoloslğunun kişiyi gözetiminden çıkarabileceği veya Türk yargısına müdahale edebileceği yönünde büyük bir yanlış algı vardır. Konsolosluk yetkilileri, Viyana Sözleşmesi ve ev sahibi ülkenin iç hukuk kurallarına tabi diplomatik görevlilerdir, yasal temsilci değildirler.

Konsoloslukların Yetki Sınırları:

- **Yapabilecekleri:** Gözaltındaki vatandaşlarını ziyaret etmek, cezaevi koşullarını denetlemek, aileyle iletişimi kolaylaştırmak için gerekli resmi sivil belgeleri onaylamak veya düzenlemek, yerel avukat listesi sunmak.
- **Kesinlikle Yapamayacakları:** Mahkemede yasal savunma yapmak veya avukatlık üstlenmek, Türk mahkemelerinin ya da Göç İdaresinin kararlarını iptal ettirmek, tutuklunun masumiyetine hukuki kefil olmak, vatandaşın özel avukatlık, tıbbi yardım veya GGM harçları gibi mali giderlerini devlet fonlarından ödemek.

Bu nedenle ailelerin, konsolosluk yardımına güvenerek zaman kaybetmek yerine, **yabancıların adli ve idari süreçleri** boyunca hem ceza hem de idari göç hukuku boyutlarıyla ilgilenecek profesyonel ve özel bir hukuk danışmanlığı / avukatlık desteği almaları, yasal hakların korunması açısından tek ve mutlak çözümdür.